

psihichnezdorov%e2%80%99ja---kolosalnij---viktor-ljashko (дата звернення: 28.04.2025).

3. Завтур В.А. Нормативне забезпечення права на свободу та особисту недоторканість у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру (частина 1) / Юридичний науковий електронний журнал. № 7. 2022. // URL : [http://lsej.org.ua/7\\_2022/90.pdf](http://lsej.org.ua/7_2022/90.pdf)

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Тарасова І.В. Застосування запобіжних заходів у межах здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру // Правничий вісник Університету «КРОК», Вип. 16. К., 2013. С. 183-189. URL : <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7ce98a5f-30cf-4ee7-b220-dcf01b9884e1/content>

6. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо захисту прав та законних інтересів дитини у разі затримання або тримання під вартою її батьків або інших законних представників : Закон України від 12 січня 2023 року № 2858-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2858-20#n12>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-112>

## **ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ РИМСЬКОГО СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА**

**Татаренко Ігор Віталійович**

<https://orcid.org/0000-0002-7320-4237>

*здобувач третього (освітнього-наукового) рівня вищої освіти  
першого року навчання кафедри публічного та приватного права,  
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля  
м. Київ, Україна*

Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року проблема кримінальної відповідальності за воєнні злочини в Україні набула безпрецедентної актуальності. За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, у період з 24.02.2022 до 11.10.2024 судами першої інстанції було розглянуто 96 кримінальних проваджень за статтею 438 Кримінального кодексу України

(«Порушення законів та звичаїв війни»), тоді як за попередні вісім років війни винесено лише три вироки. У 2023 році вже перебувало на розгляді 180 таких справ, із яких 50 розглянуто по суті та винесено 40 вироків [1]. Станом на початок 2025 року загалом зареєстровано понад 124 тисячі кримінальних проваджень щодо порушення законів та звичаїв війни [2]. Ця динаміка вказує на безпрецедентне зростання навантаження на правоохоронну та судову системи України, а також на суттєву еволюцію практики застосування кримінально-правових норм у сфері міжнародних злочинів.

У такому контексті особливо важливим стало прийняття 21 серпня 2024 року Верховною Радою України закону про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього. Римський статут не лише визначає юрисдикцію Суду щодо воєнних злочинів, а й надає деталізоване тлумачення поняття воєнного злочину та перелік діянь, що підпадають під цю категорію. З огляду на виклики міжнародного збройного конфлікту та масштабність зафіксованих порушень, виникає об'єктивна необхідність у глибокому аналізі впливу ратифікації Статуту на доктринальні й практичні аспекти кваліфікації відповідних злочинів у кримінальному праві України.

Актуальність цієї проблематики підтверджується посиленою увагою наукової спільноти. Зокрема, дослідженням різних аспектів воєнних злочинів займалися Л. Л. Гончаренко, Л. В. Котова, В. М. Лисик, Є. С. Логвиненко, М. В. Піддубна, О. О. Радова, В. М. Репецький, О. В. Столярський, Г. В. Татаренко, а питання гармонізації кримінального законодавства із міжнародними стандартами аналізували В. А. Базов, В. М. Боровенко, М. М. Гнатовський, Н. А. Зелінська, Т. Р. Короткий, І. О. Колотуха, М. П. Куцевич, В. О. Миронова, В. П. Пилипенко, П. І. Репешко, М. О. Стефанчук, М. І. Хавронюк та інші. Значний внесок у розвиток тематики зробили також правозахисні організації, такі як Центр прав людини Zmina, JustGroup, Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ), а також державні органи, серед яких Офіс Генерального прокурора, Верховний Суд і Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.

Попри те що Статут МКС прямо не зобов'язує держави змінювати національне законодавство, стаття 70(4) встановлює вимогу поширити кримінальну юрисдикцію на злочини проти правосуддя. Стаття 86 закріплює обов'язок співпраці держав з Судом під час розслідування й переслідування злочинів, а стаття 88 – потребу у створенні національних механізмів для здійснення такої співпраці. Принцип комплементарності передбачає, що держави повинні бути здатними й готовими переслідувати винних осіб, інакше юрисдикцію переймає МКС відповідно до статті 17 Статуту.

Україна має орієнтуватися на досвід понад 40 держав, які вже адаптували свої правові системи до положень Статуту. В українській науковій літературі триває активна дискусія щодо шляхів імплементації міжнародного права. В.Г. Буткевич розглядає імплементацію як процес узгодження внутрішніх актів із міжнародними приписами через такі механізми, як посилання, паралельна правотворчість, уніфікація, перетворення чи скасування норм, що суперечать міжнародним зобов'язанням [3]. М. Шейнін запропонував термін «транскрипція» для позначення текстуального відтворення положень міжнародних актів, що, як зазначає А. Галабурда, є різновидом рецепції [4; 5]. Водночас основними методами імплементації вважаються рецепція, трансформація та відсилання.

Зокрема, Німеччина шляхом рецепції прийняла окремий Кодекс злочинів проти міжнародного права; Молдова доповнила Кримінальний кодекс окремими складами злочинів; Польща частково адаптувала норми, обмежившись окремими аспектами. Такий аналіз засвідчує гнучкість підходів держав до імплементації міжнародного права.

У своїх попередніх дослідженнях автор наголошував на необхідності системного узгодження положень національного кримінального законодавства з міжнародними стандартами для уникнення правових колізій та забезпечення ефективності переслідування воєнних злочинців. Також підкреслювалося, що формальні зміни, зокрема перейменування статей без зміни їх змістовного наповнення, не здатні вирішити проблему розбіжностей між українським кримінальним правом та нормами Римського статуту [6; 7].

Наразі оновлення пропонується законопроектом № 11484, який передбачає доповнення Кримінального кодексу новою статтею 442-1 (злочини проти людяності), перегляд ст. 442 (геноцид) та уточнення статті 438 КК. Зокрема, заміну її назви на «Воєнні злочини», що, однак, не повністю охоплює зміст складу злочину згідно з Римським статутом [8].

Особливої уваги вимагає гармонізація норм щодо відповідальності військових командирів. Проект передбачає лише відповідальність за наявності достовірного знання або свідомого ігнорування фактів злочину, тоді як Статут МКС виходить з об'єктивного обов'язку знати про такі діяння. Водночас заміна поняття "командування" на "влада" не відповідає усталеній міжнародній термінології.

У проекті нового Кримінального кодексу України воєнні злочини класифікуються за видами збройних конфліктів і ступенем тяжкості, однак потребують доопрацювання для повного охоплення складів злочинів за Римським статутом. Питання амністії також має бути врегульоване з урахуванням міжнародних стандартів: амністія за серйозні міжнародні злочини повинна бути виключена.

Таким чином, першочерговими завданнями є: запровадження окремої відповідальності за злочини проти людяності; гармонізація складів воєнних злочинів із нормами Римського статуту; унормування механізму відповідальності командирів; чітке регулювання обмежень на амністію; усунення правових колізій між чинним КК України та запропонованим проектом. Комплексна реформа у цьому напрямі дозволить Україні забезпечити ефективне переслідування воєнних злочинців і повною мірою реалізувати міжнародно-правові зобов'язання.

### Література:

1. Центр публічних розслідувань. Порушення законів і звичаїв війни: статистика за 2023 рік. URL: <https://cpi.org.ua/news/porushennya-zakoniv-i-zvichayiv-vijni-skilki-zarey/> – (дата доступу: 29.04.2025).
2. Офіс Генерального прокурора України. Статистичні дані щодо воєнних злочинів станом на 2025 рік URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1574477/> – (дата доступу: 29.04.2025.)
3. Буткевич В.Г. Теоретичні основи взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного права: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. К., 1980. С. 32.
4. Kimmo N. Transforming International Law and Obligations into Finnish Criminal Legislation // Finnish Yearbook of International Law. Vol. X. Kluwer Law International, 2002. P. 327.
5. Галабурда Н. А. Імплементация міжнародних кримінально-процесуальних норм як форма впливу міжнародного права на національне право. *Актуальні проблеми держави і права*. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/566fb784-d8bb-437f-a54b-77b83443d75b/content> (дата звернення: 29.04.2025).
6. Татаренко І.В. Суперечливі аспекти кримінальної відповідальності за воєнні злочини в Україні // Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 2. С. 333–336. URL: [http://www.lsej.org.ua/2\\_2025/79.pdf](http://www.lsej.org.ua/2_2025/79.pdf) (дата звернення: 29.04.2025).
7. Татаренко І.В., Котова Л.В. Кримінальна відповідальність за воєнні злочини в Україні в контексті імплементатії норм Римського статуту Міжнародного кримінального суду // *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2024. № 48. С. 236–248. DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-48-2-236-248>.
8. Текст проекту нового Кримінального кодексу України/Draft of the new Criminal Code of Ukraine станом на 01 серпня 2024 року. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 20.10.2024)